

Miranda de Vries

voorzitter raad van bestuur Zorggroep Elde Maasduinen

Ans Mulders

directeur wonen, welzijn en zorg Zorggroep Elde Maasduinen

AUTONOMIE, VERBONDENHEID EN COMPETENTIE VANUIT EEN ANDER PERSECTIEF

In onze organisatie (ZGEM) nemen wij bij het beschouwen van cliëntgeluk of werkgeluk van onze medewerkers vaak, al dan niet bewust, de Self Determination Theory van Ryan als uitgangspunt. De aanname in deze theorie is dat je bij meer autonomie, meer verbondenheid én het gevoel competent te zijn, je gelukkiger voelt in je werk of in je leven. De theorie is internationaal gevalideerd en vormde het vertrekpunt bij onze terugblik op de inspiratiereis naar Marokko met een groep zorgbestuurders. Waarom? Omdat we daar extra beseften dat begrippen als autonomie, eigen regie, verbondenheid en competentie voor iedereen een andere betekenis hebben.

Eigen regie in een andere context

Alleen al in Nederland zien we in recente onderzoeken de verschuiving dat vooral eigen regie door ouderen steeds belangrijker wordt gevonden. Dat je zelf bepaalt waar en hoe je leeft en of, waar en wanneer je welke zorg accepteert. Je gaat naar een verpleeghuis als het door de ernst van je ziektebeeld echt niet anders kan en ook dan kun je nog invloed hebben op hoe je leeft, wanneer je opstaat en wat je eet. In Marokko daarentegen, verhuis je alleen naar een verpleeghuis als je geen geld en geen familie hebt. We bezochten zo'n verpleeghuis, waar bewoners allemaal dezelfde pyjama droegen en het dagelijks ritme collectiever was georganiseerd dan we in Nederland gewend zijn, met vaste momenten voor eten, baden, rusten en samen thee drinken.

Meer dan afhankelijkheid

Maar wat zagen we ook? Liefdevolle zorg en een persoonlijke benadering in een open setting. Zo troffen we een 103-jarige dame die in het verpleeghuis haar liefde voor het schilderen had ontdekt. Ze exposeerde in het gebouw en haar werken waren er zelfs te koop. We kochten er één en mochten het geld ook aan haar overhandigen. Ook in deze afhankelijke fase van haar leven kon deze vrouw via haar schilderwerk autonomie, competentie en verbondenheid ervaren. Ze verdiende een beetje eigen geld, deed iets waar anderen waardering voor hadden en sprak vol trots met bezoekers over haar werk.

Ook buiten de zorg zichtbaar

Ook buiten de zorg kwamen we situaties tegen die ons anders lieten kijken naar autonomie en verbondenheid. Zo bezochten we een vestiging van garnalenpelbedrijf Klaas Puul. We werden rondgeleid in een enorme hal waar meer dan 2000 vrouwen aan het pellen waren. Er werd gelachen, gekletst en gepeld. Door Nederlandse ogen bekeken zou je kunnen denken dat autonomie ver te zoeken is. De vrouwelijke werknemers doen productie-werk, gemiddeld 44 uur per week. Maar ze bepalen zelf hun werktijden, ze kiezen bijvoorbeeld met welke zussen, tantes of vriendinnen ze werken (verbondenheid), ze beheersen het werk, ze kunnen hun eigen geld op de bank beheren en ze leren wat Engels spreken (competentie en autonomie).

Mens-sensitief kijken

In de Marokkaanse cultuur lijken autonomie, competentie en verbondenheid dus net zo bepalend voor levenskwaliteit als in Nederland, maar de wijze waarop verschilt. Wat zou dat ons kunnen brengen in de Nederlandse ouderenzorg?

Ans Mulders: 'Mijn belangrijkste inzicht is dat de waarden die universeel belangrijk zijn voor geluk, voor verschillende mensen een verschillende lading hebben. Cultuursensitiviteit is dan ook veel meer dan rekening houden met religie of eetgewoonten, maar gaat vooral over het

“Universele waarden krijgen voor ieder mens een andere betekenis.”

onderzoeken wat autonomie, competentie en verbondenheid betekenen voor de persoon die je voor je hebt, eigenlijk dus meer mens-sensitief.

Je moet de ander echt willen zien. Dat is nog niet eenvoudig, soms bijvoorbeeld door tijdsdruk. En het wil ook niet zeggen dat je op elke individuele behoefte kunt inspelen, maar het kan een mooie stap zijn voor onze organisatie om elkaar vanuit dit gedachtegoed tegemoet te treden.'

Kunst van het loslaten

Miranda de Vries: 'Als leider voel ik me uitgedaagd door de verandering die nodig is in de ouderenzorg. Cliënten willen meer regie over hun eigen leven en we willen zorgprofessionals vooral inzetten waar zorg echt nodig is en waar het aansluit bij de behoefte van de mens. Dat vraagt soms juist om minder overnemen en meer loslaten. Voor zorgzame medewerkers is dat niet altijd eenvoudig. Het kan morele stress oproepen, zeker wanneer de rede van de verandering niet goed wordt begrepen. Juist daarom is het belangrijk om steeds het gesprek te voeren over wat deze manier van werken cliënten kan brengen, namelijk meer autonomie, zelfrespect en zelfvertrouwen.'

De reis naar Marokko gaf ons geen kant-en-klare antwoorden voor de Nederlandse ouderenzorg, maar wel een andere blik op wat mensen nodig hebben om zich gezien, waardevol en verbonden te voelen. Misschien begint persoonsgerichte zorg uiteindelijk niet bij systemen of regels, maar bij de bereidheid om steeds opnieuw te onderzoeken wat autonomie, verbondenheid en competentie voor iemand betekenen. o

"Als leider voel ik me uitgedaagd door de verandering die nodig is in de ouderenzorg."

